

Datum: 23 september 2016

Onderwerp: Toespraak van mr. E.J. van der Poel, president van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie, bij gelegenheid van de installatie van mr. G.P.M. van den Dungen als lid van dit Hof.

Met de voorlezing van het Koninklijk Besluit is mr. Van den Dungen als lid van dit Hof geïnstalleerd. Dat is voor hem de tweede keer, want in de vorige eeuw is hij ook lid van dit Hof geweest. Om het precies te zeggen: van 1995 tot 1999, met standplaats Curaçao. Hij heeft toen eerst in hoger beroep en daarna op alle eilanden van de Nederlandse Antillen recht gesproken. Dus ook op Bonaire. Wat dat betreft is hij, om in strafrechtstermen te spreken, een echte recidivist.

In zijn vorige periode is hij onder meer nauw betrokken geweest bij de opzet van de verslaafdenkliniek Brasami op Curaçao. Dat was voor zijn tijd een uniek project waarbij verslaafden verplicht moesten afkicken in een gesloten kliniek waarvoor zij onder curatele werden gesteld.

Ik kan mij uit die tijd herinneren dat familieleden, vaak moeders, naar het gerechtshof kwamen om de rechter te vragen, soms te smeken, om hun verslaafd kind in Brasami op te nemen. Zo hoog was de nood en zo hoopvol was men over deze mogelijkheid om een kans te krijgen van de verslaving af te komen. Als rechter sta je dan voor dilemma's omdat de ondercuratelestelling en het verplicht afkicken zware maatregelen zijn die aan alle wettelijke eisen moeten voldoen. Mr. Van den Dungen heeft daarin goed werk verricht met de volle aandacht voor de menselijke aspecten en met behoud van zijn rechterlijke verantwoordelijkheid. Hij denkt daaraan met voldoening terug. Ook aan een historische voetbalwedstrijd tussen de rechters en de in Brasami opgenomen verslaafden. Volgens mij is hij toen niet getackeld, al was het maar vanwege het respect dat de tegenstanders voor hem als hun rechter hadden.

Na zijn terugkeer naar Nederland heeft mr. Van den Dungen altijd een warme band met dit Caribisch deel van het Koninkrijk gehouden. Hij heeft de ontwikkelingen goed gevolgd, geholpen door de verhalen van oud-leden van dit Hof die naar het hof Arnhem zijn gegaan. In dat hof is hij in 2003 als raadsheer benoemd. Daar heeft hij in de breedte van het civiele recht gewerkt, met de nadruk op het arbeidsrecht en het personen- en familierecht. Opvallend is daarbij geweest dat hij een bovengemiddeld aantal schikkingen heeft bereikt en dat zonder dwang en met een vaderlijke uitstraling, voorkomend en duidelijk. Kortom, een goede zittingsrechter die weet dat het bereiken van een regeling tussen partijen een beter resultaat is dan met het wijzen van een vonnis kan worden bereikt.

In Bonaire werkt mr. Van den Dungen als rechter in eerste aanleg en valt hij terug op zijn ervaring als rechter in de rechtbank Zwolle van 1989 tot 1995 en als vice-president in de rechtbank Zwolle-Lelystad van 1999 tot 2003. In die tijd heeft hij als bestuursrechter, kantonrechter en kort geding rechter gewerkt. Door zijn voorervaring als planologisch jurist en consulent op het gebied van Natuur, Milieu en Faunabeheer heeft hij een groen hart en gevoel voor ruimtelijke ontwikkelingen. Zijn bouwtechnisch inzicht zal blijken bij de behandeling van geschillen over bouwprojecten die hier aan de rechter worden voorgelegd.

Als voormalig lid van een Regionaal Tuchtcollege en het Centraal Medisch Tuchtcollege heeft hij ook kennis van de medische wereld. Kortom, een rechter met een brede interesse en ervaring, die op Bonaire zeer op zijn plaats is.

Gérard, we zijn blij dat je bent teruggekeerd. Namens het Hof wens ik je veel succes en genoeg in het werk op dit prachtige eiland, samen met je echtgenote Nynke die zich binnenkort bij je zal voegen. Ook je volwassen kinderen met hun gezinnen zullen dit mooie eiland vast en zeker komen bezoeken.

Ik heb je tijdens onze gesprekken vooraf gezegd dat Bonaire niet meer het rustige eiland van vroeger is en dat je als rechter-commissaris in strafzaken - want dat ben je ook - te maken krijgt met omvangrijke onderzoeken in zware misdrijfzaken. Dat heb je inmiddels ervaren.

De rechter-commissaris in strafzaken heeft een zeer belangrijke functie. Daarover wil ik iets meer zeggen, hetgeen tevens het algemene onderwerp is waarvoor ik bij deze gelegenheid aandacht vraag. Het opsporingsonderzoek in strafzaken wordt feitelijk gedaan door de politie. De praktische leiding over dat onderzoek is in handen van de officier van justitie. De rechter-commissaris komt pas in actie als dat door de officier van justitie wordt gevorderd of de advocaat een verzoek doet. Het gaat dan meestal om vrijheidsbeneming of over telefoontaps en doorzoekingen. De rechter-commissaris heeft veelal een toetsende en op afstand blijvende rol. Oneerbiedig gezegd werkt hij onder het motto: "U vraagt en wij draaien".

Van een controlerende en sturende rechter-commissaris, die de bewijsmiddelen verzamelt, zelf onderzoek doet naar de mogelijke onschuld van de verdachte en uit eigen initiatief getuigen hoort en opdrachten tot onderzoek aan de politie geeft, is vaak geen sprake. Dat is prikkelende stelling van prof. De Doelder, tevens plaatsvervangend lid van dit Hof, in een publicatie over de volgens hem onwenselijke tendens in Nederland waardoor er te weinig terecht komt van het oorspronkelijke idee van een rechter-commissaris als vooruitgeschoven post van de rechtspraak die actief en uit eigen initiatief het voorwerk voor de strafrechter verricht en er voor waakt dat de belangen van de opsporing en verdediging in evenwicht blijven.

Diezelfde tendens van een passievere rechter-commissaris en een actievere officier van justitie heeft zich de afgelopen tien jaren hier voorgedaan en dat kan ook worden afgeleid uit het feit dat van de mogelijkheid van een gerechtelijk vooronderzoek weinig gebruik wordt gemaakt. Onderzoeken in omvangrijke en ingewikkelde strafzaken hebben de neiging lang te duren en breed uit te waaieren. De herinnering van getuigen vervaagt in de loop van de tijd en vaak komt het voor dat getuigen zijn verdwenen en daarna moeilijk zijn op te sporen.

Om het onderzoek ter terechtzitting in goede banen te leiden, terwijl er nog van alles moet worden onderzocht, zijn er vaak regiezittingen nodig. Zelfs nog in hoger beroep. Dat veroorzaakt weer vertraging en de waarheidsvinding wordt door het tijdselement steeds lastiger. De kwaliteit van de strafrechtspleging zou er naar mijn mening mee gediend zijn indien de rechter-commissaris in belangrijke zaken een centrale rol in strafrechtelijke onderzoeken zou gaan krijgen, waarbij hij meer dan tot nu toe de regie over dergelijke onderzoeken voert. Dat moet tot een voortvarend en goed bewaakt opsporingsonderzoek leiden, zodat de zittingsrechter een volledig dossier heeft en niet geconfronteerd

wordt met leemtes waardoor er nog allerlei nieuwe onderzoeken en terug verwijzingen naar de rechter-commissaris voor getuigenverhoren moeten plaatsvinden.

In 2013 is in Nederland de wet versterking positie rechter-commissaris van kracht geworden. Die is bedoeld om de gesignaleerde tendens om te buigen in de door mij aangegeven richting. De rechter-commissaris kan daar bijvoorbeeld regiebijeenkomsten houden, ambtshalve onderzoeken instellen en beslissingen nemen in het kader van bedreigde en anonieme getuigen.

Bij ons is de wetgeving nog niet aangepast en ik spreek de hoop uit dat daar nu haast mee wordt gemaakt. In Aruba, Curaçao en Sint Maarten ligt al een nieuw ontwerp Wetboek van Strafvordering. Nu nog voor de BES en Nederland wordt gevraagd daarvoor stappen te ondernemen.

Ik zie mr. Van den Dungen denken over wat dit alles voor hem op Bonaire gaat betekenen. Het zal duidelijk zijn dat de centralere rol van een rechter-commissaris meer werk betekent en dat daarvoor tijd moet zijn. Tijd die overigens wordt bespaard bij de behandeling van strafzaken ter terechtzitting en waardoor het strafproces sneller en nog beter moet kunnen gaan. Dat is maatschappelijk gewenst.

Het Hof werkt daaraan en heeft het aantal strafrechters in het kader van het Plan versterking rechtshandhaving kunnen uitbreiden. Daaronder een rechter-commissaris die zich speciaal richt op zaken die te maken hebben met ondermijnende criminaliteit, die omvangrijk en ingewikkeld zijn.

In samenwerking met de andere rechters-commissaris wordt al meer regie gevoerd dan voorheen. Een goede ontwikkeling waarvoor ik op steun reken van het Openbaar Ministerie en van de advocatuur.

Voor wat betreft de advocatuur heeft het Hof oog voor de problematiek van het beperkt aantal strafadvocaten op Bonaire. Daar moet nodig wat aan worden gedaan. Het kan niet zo zijn dat er geen advocaten te vinden zijn die gedetineerde – in dit geval buitenlandse - verdachten willen of kunnen bijstaan, zoals recent dreigde te gebeuren. Door middel van videoconference is het opgelost, maar dat is niet ideaal en we moeten de regiefunctie van mr. Van den Dungen niet zo invullen dat hij zich ook nog met beeld- en geluidsproblemen moet gaan bezig houden.

Hiermee besluit ik mijn toespraak en geef ik graag het woord aan de Hoofdofficier van Justitie.